

Munich Personal RePEc Archive

The International Rules of Crediting-Lending, Leasing and Factoring Transactions

Vértesy, László

2009

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/88178/>
MPRA Paper No. 88178, posted 07 Aug 2018 13:23 UTC

Author: **László VÉRTESY** PhD jur. PhD öc.

Published: Jogtudományi Közlöny 2009/4. szám

URL: http://www.matarka.hu/cikk_list.php?fusz=43714

A hitel-kölcsön, a lízing és a faktoring ügyletek nemzetközi szabályai

Globalizált világunk egyik fő jelensége, hogy a pénzügyi piacok is kezdik elveszíteni nemzeti karakterüket. Mindegyik gazdaságilag fejlett országnak – gondolva itt legfőképpen a G8-ként¹ vagy G10-ként² aposztrofált államokra – jelentős tőkeérdekeltségei vannak szinte a Föld valamennyi területén. Ezt a képet árnyalja a multinacionális vállalatok, különösen a hatalmas pénzügyi konglomerátumok jelenléte. E pénzügyi erő érzéketetése érdekében érdemes kitérni a világ 10 legnagyobb pénzügyi csoportjának kihelyezéseire (az értékek milliárd dollárban vannak):³ HSBC Holdings (1861), UBS (1533), Citigroup (1483), Mizuho Financial Group (1296), Credit Agricole Group (1243), BNP Paribas (1234), JPMorgan Chase & Co. (1157), Deutsche Bank (1144), Royal Bank of Scotland (1119), és a Bank of America (1112).⁴

Meg kell azonban jegyezni, hogy a pénz mozgatása és kihelyezése bármennyire is közgazdasági kategória, mégis az esetek túlnyomó részében – szinte kizárólag – szerződéseken keresztül valósul meg. A szerződés viszont jogi kategória, s mint ilyen, legtöbbször ragaszkodik nemzeti karakteréhez. A különböző államok idevonatkozó jogszabályai és egyéb jogi rendelkezései pedig nem olyan konvertibilisek, azaz nem válthatók át olyan könnyen és problémamentesen egymás között, mint az egyes országok valutái. A passzív és indifferens banktevékenységek esetében a nemzeti eltérések marginálisabbak, mivel a hitelintézetek majdnem mindig teljesítik kötelezettségvállalásukat. Aktív bankügyleteknél, mivel az adós mögött nincs akkora pénzügyi háttér, már sokkal nagyobb jelentőséggel bírnak az egyes jogintézmények. A felmerülő kérdések főleg az elmaradt vagy a visszafizetéseknel jelentkeznek, amikor a hitelező gyakorolja és érvényesíti a jogügyletből eredő jogosultságait.

A tanulmány az egyes finanszírozási szerződéseket elemzi a nemzetközi és az összehasonlító jog tükrében, amelyeknek legelterjedtebb formái:

- i. pénzfianaszírozás (tőkejuttatás) – hitel, kölcsön;
- ii. dologi finanszírozás – lízing;
- iii. követelésfinanszírozás – faktoring.

¹ A G8 országok: Franciaország, Egyesült Királyság, Olaszország, Németország, Kanada, Amerikai Egyesült Államok, Japán és Oroszország.

² A G10 országok: Franciaország, Egyesült Királyság, Olaszország, Németország, Kanada, Amerikai Egyesült Államok, Japán, Belgium, Hollandia, Svédország és Svájc, mint a tizenegyedik.

³ Forrás: The Economist, Thinking big, List of the world's ten largest banks by assets in 2004

⁴ Ez utóbbi is 222.400 milliárd forint, ezzel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy a magyar éves költségvetés 8-10.000 milliárddal gazdálkodik.

1. Nemzetközi szervezetek

Tekintettel arra, hogy ezeknek az ügyleteknek a szabályozása a kötelmi jog feladata, a globalizált világ számára nagy segítséget jelentenek az univerzális *jogegységesítő szervezetek*. A nemzetközi gazdasági kapcsolatokat érintő legfontosabb intézmények⁵: a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia (Hague Conference on Private International Law), a Nemzetközi Intézet a Magánjog Egységesítésére – UNIDROIT (International Institute for the Unification of Private Law), az ENSz Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága – UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law), továbbá az egyéb fontosabb egyezmények pl. a Genfi Váltó- és Csekk törvény. Emellett működnek szakosított szervezetek, szövetségek, egyesületek is, amelyek egybegyűjtik a finanszírozással foglalkozó vállalatokat és szakembereket, ilyen például az International Finance and Leasing Association, Eurofactor, Factors Chain International, International Factoring Association.

A finanszírozási szerződések szempontjából ki kell emelni az UNIDROIT-t. Ez a független kormányközi szervezet 1926-ban alakult, székhelye, a Villa Aldobrandini, Rómában található. 1940-ben „újra alapították”, ugyanis ekkor fogadták el a jelenleg is hatályos statútumát. Jelenleg 61 ország tagja az Intézetnek.⁶ A Hágai Konferenciával ellentétben az UNIDROIT célja nem a kollíziós szabályok kidolgozása, hanem a magánjog egységesítésének elkészítése, kimunkálása. Legjelentősebb egyezmények: az 1964-ben elfogadott Egységes Törvény a Nemzetközi Adásvételre (Convention relating to a Uniform Law on the International Sale of Goods – ULIS), az Egységes Törvény a Nemzetközi Adásvételi Szerződésre (Convention relating to a Uniform Law on the Formation of Contracts for the International Sale of Goods - ULFIS), az 1983-as Nemzetközi Adásvétellel kapcsolatos Képviselőre (Convention on Agency in the International Sale of Goods) és az 1988-as Lízing és Faktoring Egyezmények.

Fontos megemlíteni, hogy az UNCITRAL számos modell törvényében – a hivatalos magyarázat – a kereskedelmi jelzõt tágan értelmezi, így azokat a pénzügyi, finanszírozási, bank-, továbbá faktoring-, valamint lízingügyletek tekintetében is lehet alkalmazni. Ezek közül kiemelendő az UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985) és az UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996).

A *szokványok* szerepe ugyancsak fontos a nemzetközi jogban, ugyanis ezek küszöbölik ki a szokások bizonytalansági elemit, mivel a szokvány összegyűjtött, egységes szerkezetbe foglalt és írásban közzétett szokás⁷ és gyakorlat (Uniform Customs and Practice, UCP vagy Règles). Az 1919-ben alapított, a világ mintegy 130 országából taggal rendelkező, Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (International Chamber of Commerce, továbbiakban ICC) által kidolgozott szokványgyűjtemények kiemelkedő jelentőséggel bírnak. A finanszírozási ügyletekkel kapcsolatosan érdemes kiemelni az okmányos meghitelezésre (documentary letter of credit L/C) vonatkozó UCP 500-at, a nemrég elfogadott UCP 600-at, továbbá a készenléti (standby) hiteleket szabályozó UCP 590-et.⁸ Az ICC mellett működő választott bíróságot (ICC

⁵ *Bánrévy Gábor*: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga; Szent István Társulat, 2004. 2.2 fejezete alapján.

⁶ www.unidroit.org

⁷ in *Bánrévy Gábor*: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga; Szent István Társulat, 2004. 29.

⁸ A dokumentumok angol szövege elérhető a <http://letterofcreditforum.com> honlapon.

International Court of Arbitration) 1923-ban hozták létre, amely meghatározó a nemzetközi kereskedelmi viták rendezésében.

Tekintettel Magyarország uniós tagságára, érdemes a közösségi vívmányokra (*acquis communautaire*) is rámutatni. Annak ellenére, hogy az Európai Unió belső piacán a négy alapszabadság – áruk, szolgáltatások, tőke és munkaerő szabad mozgása – érvényesül, az uniós magánjogi jogalkotás nem szabályozza az ezek alapját képező jogügyleteket, így a finanszírozási szerződéseket sem. Egyelőre gyűjtőfogalomként az általános szerződési feltételek tisztességtelenségét, és a fogyasztási szerződéseket lehet figyelembe venni, de az ezekre vonatkozó rendelkezések inkább a fogyasztóvédelemből eredeztethetők, mintsem a polgári jogból. A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott *tisztességtelen feltételekről* szóló 93/13/EGK tanácsi irányelv⁹ melléklete tartalmaz egy példálózó felsorolást különböztetve egy fekete és egy szürke listára. Míg a fekete listába tartozó kikötések minden esetben tisztességtelennek minősülnek, addig a szürke listába tartozó jogszabályok vélelmezetten tisztességtelennek minősülnek, azaz a feltételt alkalmazó félnek kell bizonyítania, hogy az adott feltétel nem tisztességtelen. A bizonyítás sikertelensége a feltételt alkalmazó fél kockázata: ilyen esetekben a feltétel tisztességtelennek minősül. A *finanszírozással* összefüggő két legjelentősebb jogforrás a Tanács 87/102/EGK és az azt módosító a Parlament és a Tanács 98/7/EK irányelve a fogyasztói hitelről, valamint a Parlament és a Tanács 97/5/EC irányelve a határon átnyúló átutalásokról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, az Official Journal 2007. november 11-i számában szerepel egy javaslat a 87/102/EGK irányelv hatályon kívül helyezéséről.¹⁰

2. Hitelezés és kölcsönnyújtás

Annak ellenére, hogy a hitel- és kölcsönnyújtásnak eltérő a finanszírozásban betöltött rendeltetése, mivel a szerződéses gyakorlati életben e két ügylettípus alkalmazására rendkívül gyakran együttesen kerül sor, így a szoros összefüggések hangsúlyozása és bemutatása érdekében érdemes egy pontban tárgyalni azokat. Ezt jól érzékelteti a következő tény: ahhoz, hogy a hitelkeretet ténylegesen használja az adós, valamilyen más – a pénzkötelmek körébe tartozó – szerződést kell kötnie, tipikusan kölcsönszerződést.

A közgazdaságtan a hitelt a pénzteremtés egyik formájának, a kölcsönt pedig a pénzüjraelosztás egyik lehetőségének tekinti. A jogtudomány ezt úgy fordítja át saját nyelvére, hogy a hitelezés szolgáltatását *praestare*, a kölcsönt *dare* kötelemként definiálja. A bankéletben természetesen mindkettő visszterhes, mivel a hitelkeret már önmagában is vagyoni értékkel bír, függetlenül attól, hogy azt igénybe veszik-e vagy sem, a kölcsönt pedig rendszerint kamatostul kell visszafizetni, amennyiben a hitelező bank, úgy általában még egyéb költségek is járulnak hozzá.

Az elmélet a hitel és kölcsön számos típusát ismeri. A két alapvető forma a megújuló (*revolving*) és a meghatározott lejáratú (*term facility*) hitel. Az elsőt általában a folyamatos működés érdekében alkalmazzák, készletek finanszírozására, mivel nincs ütemezve a

⁹ A magyar jogban lásd a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről szóló 18/1999. (II. 5.) Korm. Rendeletet.

¹⁰ Bővebben lásd <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/oj/2007/ce270/ce27020071113hu00010035.pdf>

visszafizetés, felszólításra történik. Az utóbbi az eszközök számára teremti meg a pénzügyi feltételeket és nem vehető újra igénybe. A hitel és a kölcsön tárgya lehet pénz, dolog vagy munkaerő. Az időtartam szerint megkülönböztethető rövid- (1-2 év), közép- (3-5 év) és hosszúlejáratú (5 évnél hosszabb időtartam, egészen akár 20, 25 évig is) hitel. A felhasználási célok a következők: javak termelése – beruházás, fogyasztás, illetve egyes ágazatok: mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, szolgáltatás, infrastruktúra stb. Az adós személye lehet az állam, önkormányzat, hatóság, vállalkozás, civil szervezet, magánszemély, stb.. A nemzetközi gyakorlat kedvelt finanszírozási formái a banki elfogadvány, a lombard hitel, az akkreditív és a standby ügyletek.

2.1. Nemzeti jogrendszerek felfogása

Az *angolszász* országokban az esetjogi irodalom, továbbá a kiemelkedő történelmi hagyományokkal rendelkező bankélet – különösen a Bank of England 1694-es alapítása óta – részletesen kidolgozta ezeket a szerződéseket a mindennapok számára. Érdeemes megfigyelni, hogy a szakirodalom nem definiálja ezen ügyleteket, kimarad az elméleti alapvetés, rögtön az egyes típusokat mutatják be a szerzők.¹¹ A kötelmi joggal kapcsolatosan a bankjogi könyvek hangsúlyozzák a common law egyik sajátosságát, hogy aki – legyen az a fogyasztó akár – aláírta a szerződést, azt akkor is köti, ha előtte el sem olvasta.¹² Azaz, az angolszász jog inkább a formára és nem az akaratra helyezi a hangsúlyt. Az angol bankzsargon a hitelt, a kölcsönt a bankok vagyonának tekinti, és három alaptípusát különbözteti meg: határidős – rövid, közép, hosszú távú – kölcsön (*term loan*), megújuló, ismételten igénybe vehető lehetőség (*revolving facility*) és a hitel, hiteltúllépés (*credit, overdraft*).¹³ A bankélet a kontinentális jogrendszerekre is hatással volt, így ezek az ügyletek az európai magánjogi kódexekbe is bekerültek. A *német* BGB¹⁴ csak a kölcsönszerződést nevesíti és a rendelkezések nagy része a fogyasztóval kötött ügyletet tárgyalja. Ezek között helyezi el és utal a hitelre. A *francia* Code Civil valamennyi kölcsönötípust együtt tárgyalja, és külön nevesíti a kamatos kölcsönt, elhatárolva a haszonkölcsöntől és fogyasztási kölcsöntől.¹⁵ Az *olasz* Codice Civile – a magyar gyakorlathoz hasonlóan – elválasztja a két szerződést egymástól:¹⁶ a kölcsönt, mint pénz vagy más dolog átadásaként definiálja, kiemelve, hogy a dolog a kölcsönvevő tulajdonába kerül, amelyet a lejáratkor vissza kell adni. A bankhitelt már a bankszerződésekről szóló fejezetben szabályozza, amely határozott vagy határozatlan ideig tartó banki hitelnyitást jelent.

A *magyar* Polgári törvénykönyv (Ptk.) is ismeri ezt a megkülönböztetést. A hitelszerződés esetében hitelező csak pénzintézet lehet, és kötelező az írásbeli forma. A törvény rendelkezése szerint a kölcsönbeadó pénzintézet és más személy, továbbá az írásba foglalás

¹¹ Jó példa erre, hogy a még az olyan konkrét című könyv is, mint a *Gutteridge, Harold C. – Megrah, Maurice: The Law of Bankers' Commercial Credits*; London 1984. sem ad fogalom meghatározást, hanem rögtön az egyes típusokat tárgyalja.

¹² Ez alól kivételt képeznek a tisztességtelen szerződési feltételek, amelyek a fogyasztókat védik az általános szerződési feltételekkel szemben.

¹³ in *Cranston, Ross: Principels of Banking Law*; Oxford, 2003. 145. és 300-323.

¹⁴ részletesebben in BGB 2. könyv Kötelmek 3. cím Kölcsön szerződés 488-507. szakasz.

¹⁵ in Code Civil III. könyv X. cím 1874-1914. szakasz.

¹⁶ lásd bővebben in Codice Civile 4. könyv A kötelmekről XV. fejezet Kölcsön 1813-1822. szakasz, továbbá a bankszerződésekről szóló XVII. fejezet. III. rész banki hitelnyitás 1842-1845. szakasz.

nem lényegi elem. A Ptk. új koncepciója alig hoz érdemi változást a szabályozásban, inkább pontosítja és korszerűsíti a jelenlegi joganyagot. Lényegi eltérés, hogy hitelező bárki lehet, a kölcsönnél pedig a rendelkezésre bocsátás helyett tulajdonba adás szerepel. A Nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet oldja fel a kollíziós problémát, kimondva, hogy a bank és hitelügyletekre vonatkozó szerződésekre annak az államnak a joga alkalmazandó, amelyben a szerződés megkötésének időpontjában a bank szolgáltatást nyújtó pénzügyintézetnek székhelye, telephelye van. Amennyiben az adós fogyasztónak és a szerződés fogyasztói szerződésnek minősül, akkor a fogyasztó lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye szerinti államnak a joga az irányadó.

Az EU tagországok magánjogi kódexeibe beépült a *fogyasztói hitel*, fogyasztói kölcsön szabályozása. Ez számottevő nemzeti karakterrel nem rendelkezik, mivel a 1986. december 22-én elfogadott 87/102 számú EGK irányelvet és az ezt módosító 98/7 számú EK irányelvet kellett átültetni vagy a hazai polgári törvénykönyvekbe (pl. BGB, új Ptk.), vagy egy külön jogszabályba (az angol 2006-os fogyasztói hitel törvény).

Az irányelv szerint hitelszerződés alatt olyan szerződést kell érteni, amely alapján a hitelező a fogyasztónak hitelt nyújt, vagy annak nyújtására ígéretet tesz halasztott fizetés, kölcsön vagy más, ezekhez hasonló pénzügyi megoldás formájában. A fogyasztó természetes személy, aki az irányelv hatálya alá tartozó ügyletek során olyan célból jár el, amely saját kereskedelmi vagy szakmai tevékenységi körén kívül esik. Hitelező pedig bárki, aki a kereskedelmi, üzleti vagy szakmai tevékenysége gyakorlása során hitelt nyújt. A jogforrás definiálja a fogyasztónak nyújtott hitel teljes költségét is, amely mindaz hitelezési költség, ideértve a hitelszerződéshez közvetlenül kapcsolódó kamatot (éves hiteldíj mértékkel) és egyéb költségeket, amelyeket a tagállamok hatályos vagy későbbiekben elfogadásra kerülő előírásainak vagy gyakorlatuknak megfelelően állapítanak meg.¹⁷ A hitelszerződés lényeges elemeit mindenképp írásába kell foglalni, amelynek egyik példányát a fogyasztónak át kell adni. A hitelezőnek minden, a szerződéssel kapcsolatos változásról tájékoztatni kell az adóst. Az irányelvet nem kell alkalmazni, amennyiben az ügylet ingyenes vagy a hitel összege 200 €-nál kisebb vagy 20 000 €-nál több.¹⁸ A fogyasztó jogosult a hitelszerződés szerinti kötelezettségeinek teljesítésére a hitelszerződésben meghatározott időpont előtt. Ez esetben – tagállamok által meghatározott szabályoknak megfelelően – jogosult a hitel teljes költségének arányos csökkentésére.

2.2. A nemzetközi hitelezés formái, szokványok

A magánjog összehangolásával és egységesítésével foglalkozó nemzetközi szervezetek keretében eddig nem került sor e két ügyletfajtát szabályozó egyezmények elfogadására. Ez azzal magyarázható, hogy ezek a szerződések hagyományosan szerves részei a nemzeti jogrendszereknek, így nehéz feladat egy széles körben elfogadható dokumentum kidolgozása. A nemzetközi gyakorlat azonban kialakított finanszírozási szokásokat: banki elfogadvány,

¹⁷ Ez Magyarországon a betéti kamat, az értékpapírok hozama és a teljes hiteldíj mutató számításáról és közzétételéről szóló 41/1997. (III. 5.) Korm. rendeletben szabályozott THM-nek felel meg.

¹⁸ Az eredeti szövegben még ECU szerepel.

lombard hitel, okmányos meghitelezés, készenléti hitel. Ez utóbbi kettőről külön ICC szokvány rendelkezik.

A *banki elfogadvány* (bankers acceptance, BA) lényegében egy bankra kiállított váltó, amelyben az adós, mint kibocsátó utasítja a bankját, hogy fizessen meghatározott összeget a rendeltvényesnek egy meghatározott jövőbeni időpontban. Ez az intézkedés forgatható értékpapír, mind a bank, mind a rendeltvényes részéről. A lejárat általában 30, 60, 90 vagy 180 nap, amelynek esedékességekor az új vevő, azaz a végső tulajdonos beszedi az összeget a banktól. Gazdaságilag ez akkor kedvező, ha olcsóbb mint a kölcsön terhei. Általában biztosítékul a bank az adóstól saját váltót kér (promissory note), azonban ez az okmánykísérő váltó már nem forgatható. Annak ellenére, hogy a genfi váltójogi egyezményeket¹⁹ Magyarország már 1965-ben kihirdette, a váltó és a banki elfogadvány mégsem tudott igazán meghonosodni hazánkban,²⁰ holott polgári perrendtartásunk szerint a bírósági igényérvényesítés ez esetben gyorsabb a normál eljárásnál.

A *lombardhitel* egy záloggal biztosított hitel, ahol zálogtárgy általában valamilyen értékpapír vagy áru. Az értékpapírok közül legalkalmasabbak a kötvények és más tőzsdén jegyzett papírok. A gyakorlatban a bankok általában nem az árfolyam szerinti teljes értéket veszik figyelembe, hanem ennél alacsonyabb összeggel számolnak. Az árulombardnál pedig a könnyen értékesíthető, vagy nehezen romló termékek a legkedveltebbek: gabona, nemesfémek, nyersanyagok, energiahordozók. A lombardhitelek lejáratát általában nem haladja meg a hat hónapot.²¹

2.2.1. UCP 600

Az *okmányos meghitelezés* (*documentary letter of credit L/C*), más néven *akkreditív*, főként a nemzetközi kereskedelemben, áruszállítások esetében rendkívül gyakori. Az ügylet keretében az adós felkéri a bankot, hogy fizessen a kedvezményezettnek, ha a szerződésben foglalt kötelezettségeit teljesítette.²² Az adós (vevő) megbízza a bankját, hogy L/C-t bocsásson ki a szállító javára, az áruk vételárának erejéig. Az L/C akkor hívható le, ha szállító igazolja, hogy a szállítás megtörtént, azaz bemutatja a banknak a megfelelő okmányokat. A meghitelezés önálló, az alapjogviszonytól független jogügylet.²³ A hitelintézet a fizetési kötelezettséget saját nevében vállalja, így nem hivatkozhat olyan körülményekre, amely kizárólag a vevő és az eladó közötti jogviszonyon alapulnak.²⁴ Gazdasági jelentősége abban áll, hogy mivel a

¹⁹ Ez az 1930. június 7-én, Genfben megkötött alábbi egyezményeket jelenti: I. Egyezmény az idegen és a saját váltóra vonatkozó egységes váltótörvény tárgyában, II. Egyezmény az idegen és a saját váltóra vonatkozó törvények ütközésének rendezése tárgyában, III. Egyezmény az idegen váltó és a saját váltó bélyegilletéke tárgyában. Mindhárom az 1965. évi 1. törvényerejű rendelt hirdet ki.

²⁰ in *Kónya Judit: A vállalkozások bankügyletei.* KJK-Kerszöv 2001. 118-119.

²¹ *Botos Katalin – Halustyik Anna – Kovács Erika – Petrik Ferenc – Rusznák Tamás – Tomori Erika: Bankjog.* HVG-Orac, 2003. 625. alapján.

²² *Anderson, Ronald A. - Fox, Ivan – Twomey, David P.: Business Law.* South-Western Publishing Co., 1987. 628.

²³ EBH 2001. 537. Az akkreditív absztrakt jellegéből, abból, hogy az akkreditív alapján teljesítendő fizetésnél a megbízó és a bank közötti, illetve a megbízó és a vele szerződő fél közötti alapügylet nem vizsgálható és az alapjogviszonyból eredő kifogások nem hozhatók fel az következők: a benyújtott okmányoknak az akkreditív előírásain túlmenő tartalma valószínűleg vizsgálható, csak az, hogy az okmányok megfelelnek-e az akkreditívben előírt kikötéseknek. Az okmányok esetleges hamissága a bank fizetési kötelezettségét nem befolyásolja. A bank csak az esetben mentesülhet a fizetési kötelezettség alól, ha bizonyítható, hogy a hamisítást maga a kedvezményezett végezte, vagy abban részt vett.

²⁴ *Bánrévy Gábor: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga.* Szent István Társulat, 2004. 170-171. alapján.

nemzetközi áruforgalom mára az egész világot behálózza, nagy távolságokra van egymástól a megrendelő (adós) és a szállító (jogosult), sok időbe telik, míg a termék egyik helyről a másikra. Az adós csak teljesítéskor kíván fizetni, viszont a jogosult csak akkor szállít, ha a fizetés biztosított. Ekkor az adós megbízza a pénzügyészt, hogy bocsásson ki egy L/C-t. Az akkreditív fajtái:

- i. *sight payment* – látra szóló;
- ii. *deferred payment* – halasztott (utólagos) fizetésű;
- iii. *acceptance* – elfogadvánnyal igénybe vehető, pl. váltó;
- iv. *negotiation* – negociálás, okmányok ellenérték fejében történő megvásárlása.

Az okmányos meghitelezés szabályait az ICC által kidolgozott UCP 500-as tartalmazta, ugyanis 2006. október 25-én elfogadták az új Uniform Customs and Practice for Documentary Credits, azaz a UCP 600-as szokványt, amely 2007. július 1-vel lépett hatályba, és a korábbi 49 cikk helyett csak 39-ből áll. Így a nemzetközi kereskedelem, pénzügyi élet már ezt használja, a szakirodalomban is találkozunk már erről szóló anyaggal.²⁵ Az 1. cikk úgy rendelkezik, hogy a Szokványt csak akkor kell az okmányos hitelekre („hitel”, meghitelezés) alkalmazni, amennyiben ezt kifejezetten kikötik a szerződésben. A feleknek mindaddig alkalmazniuk kell a Szokvány szabályait, amíg a szerződést nem módosítják, vagy nem zárják azt. A 2. cikk a fontosabb fogalmakat sorolja fel és magyarázza, majd a 3. a dokumentumok és az egyes kifejezések értelmezéséről rendelkezik. Az akkreditív i) visszavonhatatlan; ii) önálló, azaz a „hitel”-szerződés különálló (*separate*) az alapügylettől (4. cikk); iii) absztrakt, ezzel kapcsolatban az 5. cikk egyértelművé teszi, hogy a bank kizárólag dokumentumokkal foglalkozik, és nem az árukkal illetve a (alap)szolgáltatásokkal.²⁶

A Szokvány meghatározza, hogy a hitelnek annál banknál kell lennie, amelynél az rendelkezésre áll, tehát elérhető, felhasználható. A felhasználás lehet látra szóló, halasztott (utólagos) fizetés, elfogadvány, vagy negociálás (okmányok ellenérték fejében történő megvásárlása). A megállapodásban rögzíteni kell a lejárat idejét, eddig kell fennállnia a hitelnek is, továbbá a bemutatás helyét, és azt, hogy ott kinek kell átadni. Főszabályként ez az a bank, ahol a hitel elérhető – ettől a felek eltérhetnek. Ezt követően külön szabályozzák a kibocsátó (nyitó) és az akkreditívet igazoló banktól történő lehívást. Az akkreditív kibocsátó bankja (*issuing bank*) az első kötelezett, a bevont bankoknak két típusa van: az egyik igazoló (megerősítő) bank (*confirming bank*), az ő kötelezettsége, hogy a nyitási feltételekről történt értesítés mellett, fizetést ígérjen; a másik az értesítő (avizáló) bank (*advising bank*), amely nem fizet, csak értesít a nyitási feltételekről. A nevezett bank (*nominated bank*), az akinél az akkreditív összege rendelkezésre áll, ez általában a kibocsátó, de megbízhat mást. Majd ezt

²⁵ *Pietrzak, Lisa*: Sloping in the Right Direction: A First Look at the UCP 600 and the New Standards as Applied to Voestalpine. in *Asper Review of International Business and Trade Law* Volume VII 2007.

²⁶ Ezt a hazai jog is megerősíti. EBH 2001. 537. Az akkreditív absztrakt jellegéből, abból, hogy az akkreditív alapján teljesítendő fizetésnél a megbízó és a bank közötti, illetve a vele szerződő fél közötti alapügylet nem vizsgálható és az alapjogviszonyból eredő kifogások nem hozhatók fel az következők: a benyújtott okmányoknak az akkreditív előírásain túlmenő tartalmi valósága nem vizsgálható, csak az, hogy az okmányok megfelelnek-e az akkreditívben előírt kikötéseknek. Az okmányok esetleges hamissága a bank fizetési kötelezettségét nem befolyásolja. A bank csak az esetben mentesülhet a fizetési kötelezettség alól, ha bizonyítható, hogy a hamisítást maga a kedvezményezett végezte, vagy abban részt vett.

követi az akkreditív lehívási, avizós és a módosítási szabályok. Az igazolt akkreditív esetében a lehívás esetében az eladó (jogosult) bankja vizsgálja meg az okmányokat, ekkor az akkreditív fedezetét is átutalják az igazoló bankhoz. Attól függően, hogy a bevont bank saját kockázatára fizet-e vagy sem, beszélhetünk i) negociáló bankról, akit nem kértek fel fizetésre, de saját kockázatára megveszi az okmányokat; illetve ii) fizető bankról, akinek a nyitó bank átutalja a fedezetet. Ezenkívül lehetőség van harmadik, elfogadó bank megjelölésére is.

A 10. cikk szerint az akkreditív módosításhoz és megszüntetéséhez szükség van a kibocsátó, az igazoló és a kedvezményezett hozzájárulásához. Az értesítési szabályok (11. cikk) szerint a távközlési úton továbbított meghitelezések esetén azokat külön nem kell írásban megerősíteni, visszaigazolni, kivéve, ha felek így állapodnak meg. A Szokvány rendelkezik az értesítésről és az akkreditív módosításáról. A 14. cikk a dokumentumok megvizsgálásának részletekbe menő szabályait tartalmazza, amelyek lényege, hogy az okmányok akkreditívkonformak legyenek. A megvizsgálásra az UCP 600 öt banki munkanapot határoz meg. A bankok az okmányok valóságáért, pontosságáért, hitelességéért semmiféle felelősséget nem vállalnak. Ehhez kapcsolódnak a bemutatás és a dokumentumok eltérőségének, az eredeti iratok és másolatok, továbbá a kereskedelmi számlák és a hajóraklevél (*bill of lading, B/L*) fuvarlevelek²⁷ (légi, közúti, vasúti, belföldi hajózás), valamint a biztosítási iratok szabályai (15-28. cikk). A 29. cikk szerint, ha a lejárat és a teljesítés utolsó időpontja bankszünnapra esik, az automatikusan kitolódik a következő banknapra. A

Szokvány megengedi az akkreditív részleges felhasználását és a részletekben történő szállítást is. A 34-37. cikk a dokumentumok visszautasításának, az átadás és a fordítás el nem fogadásának, a vis major (*force majeure*) szabályait rendezi. A bankok nem vállalnak kötelezettséget vagy felelősséget azokért a következményekért, amelyek üzleti tevékenységüknek vis maior (*acts of God*), lázadások, zavargások, felkelések, háborúk, terrorista akciók, sztrájkok, munkáskizárások vagy befolyásuktól független más okok folytán bekövetkezett megszakításból erednek. (36. cikk) Az utolsó kettő pedig a meghitelezés átruházhatóságának és az ellenérték engedményezésének előírásait tartalmazza. Más kedvezményezett részére történő átruházásra csak akkor van lehetőség, ha azt a nyitóbank kifejezetten az átruházható (*transferable*) szó használatával annak nyilvánította. Az akkreditív nem értékpapír, így ahhoz a bankkal történő megállapodás szükséges. A meghitelezés – ellenkező kikötés hiányában – csak egyszer ruházható át, viszont az lehetséges, hogy több kedvezményezett osztozzon rajta (részátruházás). Erre a korlátra azért van szükség, mert ha túlzottan forgalomképes lenne, a kereskedelmi forgalomba kerüléssel túlzottan elszakadna az alapügylettől, így nem jelenten kellő biztonságot. Az ellenérték engedményezésére még át nem ruházható akkreditívnel is lehetőség van.

2.2.2. ICC 590

A *készenléti ügylet (standby)* az eshetőleges fizetések támogatására szolgál, biztosíték jellegű, amely csak akkor lép életbe, ha az adós az alapügyletben szerződésszegést követ el,

²⁷ Az utóbbi két dokumentum típus között az alapvető különbség az, hogy míg a hajóraklevél értékpapírnak minősül (azaz megtestesíti az áru feletti rendelkezési jogot) addig a fuvarlevelek pusztán a fuvarozási szerződés létrejöttét bizonyítják.

legtípikusabb eset, ha nem időben, vagy egyáltalán egyenlíti ki az ellenértéket; vagy bármely más feltételes kötelezettségét nem teljesíti. A standby típusai²⁸:

- i. *jóteljesítési standby* – teljesítési kötelezettséget biztosít (nem a pénzfizetést) pl. nemteljesítés miatt előállott károk, veszteségek megtérítése;
- ii. *tendergarancia standby* – annak biztosítása, hogy a pályázó nyertessége esetén megkötí a szerződést;
- iii. *pénzügyi standby* – biztosítja egy összeg megfizetését, beleértve az azt bizonyító instrumentumot is (pl. váltó)
- iv. *biztosítási standby* – biztosítási kötelezettséget biztosít;
- v. *kereskedelmi standby* – a leszállított áruk, vagy nyújtott szolgáltatások ellenértékének megfizetését biztosítja.

A készenléti (*standby*) ügyletekre vonatkozó rendelkezéseket, az 1998-ban elfogadott, az ICC 590. számú szokványa tartalmazza, más néven the Rules for International Standby Practices (ISP98).²⁹ Sajátos tagolása következtében 10 szabály köré csoportosulnak az előírások. Az első, az *Általános rendelkezések*, kimondja, hogy csak kifejezett kikötés esetén alkalmazható, tehát a felek elhatározásától függ, aszerint rendezik kapcsolatukat vagy nem. Figyelemmel kell lenni, hogy az ne ütközzön az ügyletre irányadó jogba. A nemzeti jogot kell alkalmazni kibocsátására vonatkozó felhatalmazás vizsgálatára, a formai követelményekre, és a csalárd igénybevétel szabályozására. Természete szerint a készenléti ügylet: visszavonhatatlan, önálló, okmányos és kötelező erejű;³⁰ azaz absztrakt jogügylet, független attól, hogy a megbízó jogosult volt-e a kibocsátására vagy sem. Ennek következtében a kibocsátó nem felel az alapügylet teljesítésért, az okmányok valóságáért, harmadik személyért továbbá a jogszabályok, gyakorlat követéséért. Az okmányokat elektronikus dokumentumok útján is be lehet mutatni, ezzel kapcsolatban szabályozták az elektronikus tétel (*record*), és a hitelesség fogalmát, valamint az elektronikus aláírást.

A 2. szabály, a *Kötelezettségek* címet viseli. Ezek közül kiemelendő a látra fizetés, azaz hogy a kibocsátó csak akkor fizet, ha az okmánybenyújtás formailag megegyezik a Szokvány előírásaival. Az ICC 590 szerint lehetőség van harmadik személy igénybevételére, aki értesít, okmányokat vesz át, megerősít, fizet, intézkedést fogad el, halasztott fizetést vállal. Az automatikus módosítás lehetősége azt jelent, hogy amennyiben a felek így állapodnak a standby által biztosított összeg változása (növelése és csökkenése), illetve a lejárat határidő módosulása önmagától kihat a készenléti ügyletre. E nélkül ugyanis a kedvezményezettnek külön nyilatkoznia kell a változásról, a részleges elfogadás elutasításnak minősül. Fontos, hogy az automatikus módosítás lehetősége nem sérti a standby absztrakt jellegét. A *Bemutató* (3. szabály) rész szabályozza, hogy az ügyletben meg kell határozni az okmánybemutató idejét, helyét (ezen belül kinek) és a közlési eszközt. A bemutatás vonatkozhat részösszegre is.

²⁸ in *Kónya Judit*: A vállalkozások bankügyletei; KJK-Kerszöv 2001. 209-210.

²⁹ Részletesebben lásd *Dolan, John F.*: Analyzing Bank Drafted Standby Letter of Credit Rules, The International Standby Practice (ISP98). in *Wayne Law Review* 1999-2000.

³⁰ ICC 590. 1.06. (a) A standby is an irrevocable, independent, documentary, and binding undertaking when issued and need not so state.

A következő (4. szabály) az *Okmányvizsgálat*. A Szokvány értelmében a dokumentumok közötti inkonzisztencia (nemegegyezés) vizsgálatának mélységét a standby határozza meg. Az okmányokat a kedvezményezettnek kell kibocsátania, amelynek dátuma – értelemszerűen – meg kell, hogy előzze a bemutatás dátumát. A főszabály szerint a dokumentumok nyelvének meg kell egyeznie a standby nyelvezetével – a felek ettől eltérhetnek. Érdekes rendelkezés, hogy az okmányokat nem kell aláírni, kivéve, ha a standby előírja, vagy a gyakorlat aláírandónak minősíti.³¹ Erre azonban nem találunk iránymutatást az ICC 590-ben. Az ötödik az *Okmányok visszautasításáról szóló értesítést* szabályozza, amely az okmányok bemutatását követő még nem ésszerűtlen időn belül történjék,³² a Szokvány szerint ez 3-7 üzleti nap. A visszautasítás negatív következményei miatt, azt szinte azonnal közölni kell távközlés útján, vagy más azonnali értesítést lehetővé tevő eszközzel. Az értesítés címzettje az a személy, akitől az okmányok érkeztek.

A 6. szabály – *Átruházás* – (a lehívási jogok átruházása – *transfer of drawning rights*) szerint a standby külön kikötés nélkül nem ruházható át. Amennyiben átruházható, akkor i) teljes egészében többször is átruházható; ii) részlegesen nem ruházható át iii) addig nem ruházható át, amíg a kibocsátó ahhoz ne járul hozzá, továbbá az a kedvezményezett által kért átruházást eredményezze. Az átruházás esetén a kibocsátó nem köteles elismerni az engedményezést, továbbá nem köteles az új kedvezményezettnek teljesíteni, kivéve, ha az irányadó jog másként nem rendelkezik. Ennek értelmében, ha magyar jog az irányadó, akkor ez a szabály nem érvényesül;³³ mivel a kibocsátót (kötelezettet) értesítették, ugyanis másképp nem tudott volna hozzájárulni. Az alanyváltásra nem vonatkozik az automatikus módosítás. Az átruházásnál megnő az aláírás szerepe, az új kedvezményezettnek alá kell írnia.

A *Megszűnés* (7. szabály) kimondja, hogy a visszavonhatatlan standby csak a kedvezményezett beleegyezésével szüntethető meg. Ha a beleegyezést közölték a kibocsátóval, akkor az visszavonhatatlanná válik.

A 8. szabály, a *Megtérítési kötelezettségek*, szokatlanul szigorú rendelkezést tartalmaz. Ha a megfelelő okmányok ellenében fizetés történt, a megbízó köteles a kibocsátónak megtéríteni az általa fizetett összeget, továbbá ezen felül minden olyan igényért, kötelezettségért, kiadásért kártalanítani, amely nem a standbyra kikötött jog, gyakorlat következtében merült fel, illetve mások által elkövetett csalás, hamisítás vagy más jogellenes cselekedet következménye. A standbynek tartalmaznia kell az *Időtartamot*, azaz a lejárat időpontját vagy lehetővé kell tennie a kibocsátó számára, hogy megfelelő felmondási idővel felmondhassa, vagy fizetés útján megszüntethesse azt. (9. szabály). A 10. szabály szerint lehetőség van *Szindikálásra*, részvételre, ekkor a standby több kibocsátót jelöl meg, ha nincs külön megjelölve, akkor az okmányok bármelyikükénél bemutathatók.

³¹ ICC 590. 4.07. (a) A required document need not be signed unless the standby indicates that the document must be signed or the document is of a type that standard standby practice requires be signed.

³² Ez a nehézkes megfogalmazás az eredeti szövegből származik: within a time after presentation of documents which is not unreasonable. Egyszerűbb lett volna: which is reasonable.

³³ A Ptk. 328. §. (4) bekezdés kimondja: Ha a kötelezettet (kibocsátó) az engedményező értesíti, a kötelezett az értesítés után csak az új jogosultnak (engedményes, kedvezményezett) teljesíthet... tehát nem kell a kötelezett beleegyezése, elfogadása.

3. Lízing

A lízing a dologi finanszírozás legelterjedtebb formája az egész világon. Az elnevezés az angol „to lease” igéből származik, amely bérletet, haszonbérletet jelent, és érdekes módon szinte egyik ország sem fordította le a saját nyelvére.³⁴ A lízingnek kettős jogi természete van: egyrészt a dolog használatát, esetlegesen tulajdonszerzését teszi lehetővé; másrészt speciális fizetési módozatként is felfogható.³⁵

Maga a lízingügylet egy több szerződésből álló komplex jogviszony, amely tartalmaz egy előszerződést, egy adásvételt és a lízingszerződést, valamint a folyamat lezárásaként - eshetőlegesen vagy biztosan - vételi jogot.³⁶ A joggyakorlatban azonban ezek a szakaszok ennyire élesen nem különülnek el egymástól, gyakran fordul elő, hogy az egész rendszert egy megállapodásban rendezik. Ez a szemléletmód található meg az UNIDROIT lízingegyezményben, további a hazai és nemzetközi szakirodalomban is.

Lízingszerződés alatt egy olyan határozott időre szóló szerződést értünk, amely alapján a lízingbeadó köteles valamely ingó vagy ingatlan dolog (lízingtárgy) birtoklására, használatára és hasznosítására vonatkozó jogait a lízingbevevőre átruházni, aki ellenszolgáltatásként köteles a szerződésben meghatározott kötelezettségek teljesítésre, különösen a lízingdíj megfizetésére, illetőleg a lízingtárgy tulajdonosát terhelő kötelezettségeket is átvállalni.³⁷ A jogviszony további szereplővel bővül, ha a lízingbeadó személye és a szállító, aki eredeti tulajdonosa a lízingtárgynak, elkülönül (közvetett lízing). Az elmélet a lízing számos típusát ismeri, a legáltalánosabb megkülönböztetés a lízing vételi jogot biztosító ügyleti karaktere alapján történik: az operatív és a pénzügy lízing. Operatív lízing esetén a vételi jog nem-kötelező tartalmi eleme a szerződésnek. Pénzügyi lízing során azonban, ha nyíltvégű, akkor a lízingbevevő nyilatkozik, hogy kíván-e élni vételi jogával és a maradványértéket megfizetni; zártvégű megállapodásban a szerződés teljesítése a tulajdonjog automatikus átszállását eredményezi.

3.1. Nemzeti jogrendszerek felfogása

Az egyes nemzeti jogrendszerek túlnyomó részében nincs külön rendelkezés a szerződés fajtára, így leginkább a polgári törvénykönyv vagy magánjogi kódex, illetve a kereskedelmi törvénykönyv idevonatkozó szabályait alkalmazzák. A lízingszerződésben az alábbi kötelek jelennek, jelenhetnek meg: bérlet, használat és adásvétel, továbbá (mivel finanszírozási forma) a hitel és kölcsön elemei is. Az egyes nemzeti megoldásoktól függ, hogy hogyan értelmezi a lízing jogviszonyt.³⁸

³⁴ A magyar jogirodalom is próbálkozott vele: hitel-bérlet, bérletvásárlás, vételbérlet; de egyik sem honosodott meg sem az elméletben sem a gyakorlatban.

³⁵ in *Vörös Imre*: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga II. KRIM, 2004. 190.

³⁶ in *Papp Tekla*: Atipikus szerződések. Palatia Nyomda és Kiadó, 2006. 132.

³⁷ in *Kovács Bálint - Nemessányi Zoltán - Nochta Tibor*: Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész; Dialóg Campus Kiadó, 2004. 222.

³⁸ részletesen lásd melléklet: A lízingre vonatkozó jogi szabályozás összehasonlító táblázata a Leaseurope országokban.

A lízing az *angolszász* kultúrából, az Amerikai Egyesült Államokból származik. A három leghíresebb vállalat, amelyik először foglalkozott vele: a Bell cég 1877-től, a Remington 1920-tól és a Ford az 50-es években. Így oldották fel az USA-ban először azt a dilemmát, hogy a beruházásokra saját tőke hiányában is sor kerülhessen.³⁹ A II. világháború alatt, 1941. márciusában a Kongresszus elfogadta Lend Lease Act-et, a kölcsönbérleti törvényt, amely lehetővé tette az Egyesült Államok számára, hogy készpénzfizetés nélkül megsegítse a tengelyhatalmakat.⁴⁰ Főleg Anglia vette igénybe, így jutott fegyverekhez, hadi gépekhez, gyógyszerekhez, élelmiszerhez, nyersanyaghoz stb., de használta a Szovjetunió is. Ennek ellenére sincs egységes lízingszerződés-fogalom, valójában a lízingügylet kifejezés ismert és ezen belül van a számtalan lízing típus (true leasing, operating leasing, financial leasing, vendor leasing, captive leasing, sale and lease-back), így egységes definíció kialakítása nem lehetséges, és valójában – az angolszász jogfelfogásnak megfelelően – nem is szükséges. Az angol jog a lízinget bérletnek tekinti, és a tulajdonjog az esetek zömében a lízingbeadónál marad. A tulajdon átruházásához külön megállapodásra van szükség (Conditional Sale Contract).

Az európai kontinensre a lízing a 60-as években érkezett, bár jogtörténeti adatok szerint már korábban is ismerték, pl. Magyarországon is volt hasonló szerződés főleg varrógépre és kerékpárra. A *német jog* nem ad egységes fogalmi meghatározást. Az operatív lízinget egy sajátos bérleti fajtaként értelmezi, a pénzügyi lízinget pedig egy olyan sui generis szerződésként, amelyben megtalálható a használat, a bérlet, a részletvétel és a hitelszerződés. Vannak olyan szerzők is (pl. CANARIS) akik a haszonkölcsönt, a bizományt továbbá a vételt emelik ki. Az *osztrák jogban* is atipikus bérlet, illetve sajátos dologátengedési szerződés vagy olyan jogügylet, amelyben a bérlet és az adásvétel keveredik. A *francia jog* szintén a bérletet teszi a középpontba, és amennyiben nem történik tulajdon átruházás, úgy location-nak, ellenkező esetben, kiemelve pénzügyi, finanszírozási természetét, *crédit bail*-nak nevezi, amelynél kötelező tartalmi elem lízingbevevő számára az opciós (vételi) jog biztosítása.⁴¹ *Spanyolországban* az 1988. évi 26. törvény rendelkezik a lízingről, amely arrendamiento financiero néven szabályozza. A jogszabály mind az ingó, mind az ingatlan lízinget lehetővé teszi, a minimális futamidő előbbinél 2 év, utóbbinál 10 év. Az ügylet célja, hogy a lízingbevevő előírásai alapján megszerzett eszköz használati jogát a lízingbeadó a szerződésben lefektetett lízingdíj ellenében átruházza. A futamidő végéig a lízingbevevő opciós joggal élhet.⁴²

A *hazai magánjogunk* sem tartalmaz rendelkezést a lízingre, így kötelmi jogunkban mint atipikus szerződést helyezük el, amelyre a használat, a bérlet, az adásvétel és a hitelkölcsön szabályait alkalmazza a magyar bírói és joggyakorlat. Magyarországon az operatív és pénzügyi lízing mellett a privatizációs⁴³, illetve a visszlízing terjedt el a 90-es évek elején. Kezdetben leginkább kedvező adózási konstrukciót láttak benne, különösen az általános forgalmi adó és a társasági adó esetében. Emiatt elmondható, hogy a magyar lízingjog az adójoggal párhuzamosan fejlődött. A Hpt., a Számvitelről szóló 2000. évi C. törvény és az

³⁹ in Csiby Attila – Kiss Gábor – Sárhegyi Zoltán – Tuller András: Lízing; Unió Lap és Könyvkiadó, 1997. 9-10.

⁴⁰ in Vörös Imre: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga II. KRIM, 2004. 189.

⁴¹ in Kovács Bálint - Nemessányi Zoltán - Nochta Tibor: Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész; Dialóg Campus Kiadó, 2004. 222-223.

⁴² in Csiby Attila – Kiss Gábor – Sárhegyi Zoltán – Tuller András: Lízing; Unió Lap és Könyvkiadó, 1997. 20.

⁴³ jelenleg az Állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény szabályozza. (ez helyezte hatályon kívül a korábbit, az Állam tulajdonában álló vállalkozói vagyon értékesítéséről szóló 1995. évi XXXIX. törvényt)

Általános forgalmi adóról szóló 1992. évi LXXIV. törvény is definiálja.⁴⁴ E törvények fogalomalkotásával kapcsolatban két hiányosságot kell megemlíteni: 1) csak a pénzügyi lízinget szabályozzák; 2) továbbá azt is kizárólag, mint tevékenységet határozzák meg, és nem szerződésként említik. Remélhetőleg az új Polgári Törvénykönyv feloldja ezt a problémát, ugyanis a legújabb – 2008. március 25-i – szöveg külön nevesíti a lízingszerződést.

3.2. *Ottawai egyezmény*

1988. május 28-án fogadták el Ottawában a nemzetközi pénzügyi lízingről szóló UNIDROIT egyezményt, amelyet Kanada Kormányánál helyeztek letétbe, és csak 1995. május 1-én lépett hatályba, ugyanis ekkor történt meg az ehhez szükséges első három ratifikáció. A 61 UNIDROIT tagállam közel $\frac{1}{3}$ -a, azaz csupán 20 ország részese az egyezménynek.⁴⁵ A Magyar Köztársaság vonatkozásában a csatlakozásáról szóló nyilatkozat 1996. május 7-i letétbe helyezését követően, 1996. december 1-jén lépett hatályba, amelyet az 1997. évi LXXXVI. törvény hirdetett ki.

Az Egyezmény 1. cikke meghatározza a tárgyi hatályt, a nemzetközi pénzügyi lízingügylet fogalmát⁴⁶, amelynek főbb elemei: lízing jogviszony alanyai (lízingbeadó, lízingbevevő, szállító), lízingszerződés, ellenérték (bérfizetés). Az ügylet többi szerződéses elemét a definíció nem említi. A címben és az elnevezésben is csalóka a „pénzügyi” jelző, mert a 3. pont kimondja: a vételi jog megszerzése nem lényegi ismérv, - s ez a kijelentés ellentmond a nemzetközi és a hazai irodalomban is elterjedt operatív és pénzügyi lízing megkülönböztetésnek.⁴⁷

Az előbbieken látható volt, hogy a legtöbb ország nemzeti joga nem definiálja a lízinget, amely olykor nagyfokú bizonytalanságot eredményez, kiszámíthatatlanná téve a joggyakorlatot. Így elgondolkodtató, hogy azok az államok, amelyek részesei az Egyezménynek, miért csak a nemzetközi ügyletekre alkalmazzák a rendelkezéseket. Az ottawai

⁴⁴ Emellett még a 2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról, az 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról, az 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről és az 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról is tartalmaz rendelkezéseket.

⁴⁵ Az Ottawai nemzetközi pénzügyi lízingről szóló UNIDROIT egyezmény tagjai (az aláírás vagy ratifikáció dátuma): Amerikai Egyesült Államok (90-12-28), Belgium (90-12-21) Belorusszia (98-08-18) Cseh Köztársaság (90-05-16) Finnország (90-11-30) Franciaország (98-11-07) Fülöp szigetek (88-05-28) Ghána (88-05-28) Guinea (88-05-28) Litvánia (97-08-06) Magyarország (96-05-07) Marokkó (88-07-04) Nigéria (88-05-28) Olaszország (90-12-13) Oroszország (98-06-03) Panama (90-12-31) Szlovákia (90-05-16) Tanzánia (88-05-28) Ukrajna (06-12-05) Üzbegisztán (00-07-06).

⁴⁶ 1997. évi LXXXVI. törvény 2.§ I. fejezet 1. cikk 1. Az Egyezmény [...] olyan nemzetközi pénzügyi lízing ügyletre alkalmazandó, amelynek értelmében az egyik fél (lízingbeadó)

a) a másik fél (lízingbevevő) részletes leírásának megfelelően szerződést köt egy harmadikkal (szállító), amely szerint a lízingbeadó felszereléseket, gépeket vagy egyéb berendezéseket (a továbbiakban: berendezés) vesz meg a lízingbevevő által jóváhagyott olyan feltételekkel, amelyeket a lízingbevevő az érdekeivel megegyezőknek ítél, és

b) olyan szerződést (lízing szerződés) köt a lízingbevevővel, amely alapján a lízingbevevő bér fizetése ellenében jogosult a berendezés használatára.

3. Az Egyezmény alkalmazását nem érinti, hogy a lízingbevevőnek van-e, vagy a szerződéskötést követően szerezz-e vételi jogot a berendezésre, illetve további időszakra vonatkozó bérleti jogot, akár névleges ár vagy bér megfizetése ellenében.

⁴⁷ Bővebben in *Cuming, Ronald: Legal Regulation of International Financial Leasing: The 1988 Ottawa Convention.* in *Arizona Journal of International Comparative Law*, Vol 7. 1989-1990.

dokumentum csak akkor alkalmazható, ha a lízingbeadó és a lízingbevevő telephelye különböző szerződő államban van, továbbá a szállító telephelye is egy szerződő államban található, illetve a lízing ügyletre (lízingszerződés és/vagy adásvétel) valamelyik szerződő állam joga az irányadó. Természetesen a felek az 5. Cikk alapján kizárhatják az Egyezmény egymásközi alkalmazását teljes mértékben, valamint részlegesen is. Ez utóbbi esetben azonban a lízingbeadó felelősségét (8. Cikk 3. pont) és a kártérítés, hátralékos, elmaradt bérfizetés (13. Cikk 3. b) és 4. pontjai) egyes szabályait megállapító részek érvényesülését nem lehet kizárni.

A *lízingtárgyat* az egyezmény berendezésként⁴⁸ aposztrofálja, amely elsősorban nem szolgálhat a lízingbevevő személyes, családi vagy háztartási használatára. Speciális lízingtárgy a hajó és a repülőgép. Emellett felmerül az a kérdés, hogy ingatlanlízing esetében kell-e alkalmazni ezt a nemzetközi megállapodást. A szerződés szerint a lízingtárgy allízingelhető, és amennyiben az megfelel az Egyezmény szabályainak, akkor azok arra is vonatkoznak. Ez esetben az a személy, akitől az első lízingbeadó a berendezést megvásárolta a szállító, és az a szerződés pedig, amellyel így megveszik a berendezést, az adásvételi szerződés lesz.

A felek jogait és kötelezettségeit a II. fejezet részletesen tartalmazza.

A *lízingbeadó* elsődleges kötelezettsége a berendezés megszerzése, amelyen dologi jogai keletkeznek, amelyet nemcsak a lízingbevevővel, hanem annak felszámolójával és hitelezőivel szemben is érvényesíthet. A lízingbeadót a lízingtárgy tekintetében semmiféle felelősség nem terheli a lízingbevevővel szemben, kivéve, ha a lízingbevevő kárát az okozta, hogy bízott a lízingbeadó szakértelmében és véleményében, és a lízingbeadó közreműködött a szállító kiválasztásában, vagy a berendezés részletes leírásában. Harmadik személlyel szemben pedig egyáltalán nem felel a lízingtárgy által okozott haláleset, személyi sérülés vagy dologi kár miatt. Emellett kötelezettsége, hogy szavatolja a lízingbevevő zavartalan birtoklását (jogszavatosság). A lízingbevevő mulasztása esetén a lízingbeadó követelheti a hátralékos bért, annak kamatait és kártérítést. Amennyiben a mulasztás súlyos szerződésszegésnek minősül, úgy a lízingbeadó a jövőben esedékessé váló részleteket is lejárttá teheti, és azt követelheti, illetve elállhat a lízingszerződéstől. A jövőben esedékessé váló bért azonban csak akkor teheti lejárttá, vagy az elállás mellett követelhet kártérítést, ha előzőleg felszólította a lízingbevevőt, és ésszerű lehetőséget kínált fel neki a mulasztás pótlására, amennyiben az lehetséges, valamint megtette mindazon ésszerű intézkedéseket, amelyek kárát enyhítették volna. Az elállást követően ismét birtokba veheti a berendezést, tovább olyan mértékű kártérítést követelhet, amely olyan helyzetbe hozza, amelyben akkor lenne, ha a lízingbevevő szerződésszerűen teljesít. Érdekes rendelkezés, hogy ha a lízingbeadó eláll a lízingszerződéstől, a jövőben fizetendő bért nem teheti lejárttá, de ezt a bérhátralékot figyelembe veheti a kártérítés összegének megállapításánál.

A *lízingbevevő* joga a berendezés kiválasztása, majd annak zavartalan birtoklása, használata, hasznosítása. Kötelezettségei, hogy a lízingtárgyat karbantartja, ésszerű módon használja, és azt az átvételkor állapotban megőrzi, figyelembe véve a rendes elhasználódást és – a felek megállapodásának megfelelő – a berendezésen végrehajtott változtatásokat. A szerződés megszűnésekor, amennyiben azt nem hosszabbítják meg, vagy a lízingbevevő nem gyakorolja megvásárlási jogát, köteles a lízingtárgyat az előbbieken meghatározott állapotban

⁴⁸ lásd az Egyezmény 1. Cikk 1. a) pont második fordulata, és 4. Cikk

visszaszolgáltatni. Igényérvényesítési könnyebbség, hogy bár a lízingbevevő nincs szerződéses kapcsolatban a szállítóval, mégis hivatkozhat a szállítónak az adásvételi szerződésen alapuló kötelezettségeire, különösen a szavatosság és jótállás tekintetében, de például az adásvételi szerződést nem mondhatja fel. Ez a rendelkezés azért indokolt, mert az esetek legnagyobb részében a lízingbevevő sokkal tájékozottabb a lízingtárgy vonatkozásában, mint a lízingbeadó. Ezért a lízingbeadó és a lízingbevevő jogosultsága a szállító kártérítési felelőssége esetén együttes. Annak ellenére, hogy ritka eset, és a nemzetközi szerződéses gyakorlat sem szerepelteti a lízingbevevő elállási jogát, az Egyezmény mégis szabályozza. Eszerint, ha a lízingbevevő élt elállási jogával, úgy jogosult az előre kifizetett bért és minden egyéb kifizetést visszakövetelni, levonva abból egy ésszerű összeget a berendezés által biztosított előnyök címén.

Ha a szállító késedelembe esik, vagy a berendezést nem szállítják, vagy az az adásvételi szerződésben foglaltaknak nem felel meg, akkor a lízingbevevő jogosult a lízingbeadóval szemben a berendezés átvételét megtagadni és a lízingszerződést felmondani. A lízingbevevő jogosult a lízing szerződés alapján fizetendő bért mindaddig visszatartani, amíg a lízingbeadó nem orvosolja a mulasztását azzal, hogy az adásvételi szerződésnek megfelelő berendezést ajánl fel, illetve amíg a lízingbevevőnek a berendezés átvételének megtagadásához való joga meg nem szűnik.

Az Egyezmény nem szabályozza a kárveszély viselését. A magánjog egyik főszabálya, hogy *casum sentit dominus* – azaz a tulajdonos viseli a károk veszélyét. Mivel a lízingbeadó megvásárolja a szállítótól a lízingtárgyat, így a veszély is átkerül hozzá. Azonban lízingügyletek tekintetben a szakirodalom és a szerződéses gyakorlat is egységes abban, hogy a kockázat- és kártelepítés az általános szabályoktól, továbbá a haszonbérlet rendelkezéseitől eltérően történik, tehát a lízingbevevőt terheli.

Szintén nem sorol fel a Szerződés felmondási és elállási okokat, így ezt teljesen az adott ország belső jogára, illetve a felek megállapodására bízta.

Amennyiben a felek nem részesei az Egyezménynek, úgy a kollíziós magánjog⁴⁹ szabályait kell előhívni, amely alapján az alkalmazandó jog a lízingbeadó székhelye szerinti jogrendszer lesz. Sajátos problémát vet fel az egyértelműen tulajdonátruházást is tartalmazó lízingszerződés, mivel ez esetben előkerülhet a nemzetközi adásvételről szóló 1980. április 11-én elfogadott, az UNCITRAL által kidolgozott Bécsi Egyezmény⁵⁰, Az Egyesült Nemzetek Egyezménye az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, CISG) alkalmazása is.⁵¹

⁴⁹ 1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról.

⁵⁰ in *Vörös Imre*: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga II., KRIM, 2004. 192.

⁵¹ Magyarországon kihirdette angol és magyar nyelven az 1987. évi 20. tvr.

4. Faktoring

A szakirodalom és a gyakorlat a faktoring fogalmán követelésfinanszírozást, követeléskezelést ért. A faktor kifejezés a latin tenni, cselekedni *facio 3 feci factus* igéből és a *factor, -oris, m* főnévből származik, utóbbi jelentése: aki valamit csinál, erre vezethető vissza az angol faktor szó is, amely bizományost, ügynököt, de tényezőt, együttthatót is takar. Sajátos hitelezési forma, mivel valójában az adósság faktorálása nem az eladó ügyfél saját célú finanszírozását szolgálja, hanem az ügyfél és adósa között fennálló, más – tipikusan kereskedelmi – jellegű jogviszonyból eredő követelések faktorálására szolgál.⁵²

Nehéz feladat a faktoringra egységes definíciót alkotni, mivel mind az elméletben, mind a gyakorlatban különbséget tesznek valódi és nem valódi faktoring⁵³ között. A valódi faktoring (standard, non-recourse vagy old-line factoring) esetében az adásvétel dominál, a faktor a követelés korábbi hitelezőjének jogi helyzetébe kerül. Del credere felelősséget vállalva, azaz az adós nem teljesítésének veszélyét is a faktor viseli. A nem valódi faktoringban (recourse factoring), mint egyfajta pénzügyi szolgáltatás esetében, a hitel-kölcsön kerül a középpontba, és az adós nem-fizetése esetén a faktordíj visszajár. Lényegében engedményezési hitelről van szó. E megkülönböztetés akár jogi kultúrák alapján is történhetne: a valódi – a klasszikus angol, a nem valódi – a klasszikus német faktoringnak feleltethető meg. A szakirodalomban még számos típusát találhatjuk: agent/agency factoring, advance factoring, maturity factoring, guarantee factoring, purchase factoring, credit factoring, undisclosed factoring, confidential factoring. A nemzetközi faktoring két típusa ismert: az export és az import faktoring.

4.1. Az egyes nemzeti jogrendszerek felfogása

A faktoring jogügylet a legtöbb nemzeti jogrendszer szerint atipikus szerződés, amelyben az engedményezés, a hitel-kölcsön, a megbízási és az adásvételi szerződés elemei keverednek. Egyes szerzők még a biztosítási elemet⁵⁴ is megemlítik, továbbá a del credere felelősség miatt a bizományosi szerződésre is utalnak.

A valódi faktoring – leszámítva egyes történelmi előzményeket – szintén az angolszász kultúrából származik⁵⁵, amelynek a 18-19. századi gyarmatbirodalmi berendezkedés teremtette meg a gazdasági hátterét. A főleg amerikai gyarmatokról származó fa, prém, gyapjú és más nyersanyagok árát megelőlegezték a londoni és más európai kereskedelmi bankárok. A klasszikus angol faktoring terminológia az adósság faktorálás (*debt factoring*) és (könyv)követelés faktorálás (*accounts receivable factoring*) kifejezéssel a legelterjedtebb, de a számla faktorálás (*invoce factoring*) is ismert az irodalomban és a gyakorlatban. Az ügylet középpontjában valójában a követelés tulajdonjogának megszerzése áll. Az eladó (szállító) és

⁵² Bővebben in *Salinger, Freddy*: Factoring: The Law and Practice of Invoice Finance; 3rd Edition, Sweet & Maxwell 1999. Az ő elképzelései, törekvései közé tartozik egy nemzetközi faktorálási szokványok kódexének a kidolgozás és egy Nemzetközi Faktorálási Választottbíróvási Szervezet felállítása.

⁵³ in *Cranston, Ross*: Principles of Banking Law; Oxford, 2003. 355. és in *Nochta – Kovács – Nemessányi*: Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész; Dialóg Campus Kiadó, 2004. 240-242.

⁵⁴ Bővebben in *Martinek, Michael*: Moderne Vertragstypen Band I. Leasing und Factoring; München 1992. 254-255.

⁵⁵ Részletesebben lásd in *Botos Katalin – Halustyik Anna – Kovács Erika – Petrik Ferenc – Rusznák Tamás – Tomori Erika*: Bankjog; HVG-Orac, 2003. 294-296.

a faktor között folyamatos finanszírozási jogviszony áll fenn, a faktorcég kezeli a követeléseket. A gyakorlatban a kapcsolódó szolgáltatások négy terület köré csoportosíthatók: a) maga a követelészvásárlás azonnali készpénzfizetés ellenében b) a követelés számviteli és egyéb adatainak nyilvántartása, kezelése c) az adósság behajtása d) a faktorcég kockázatvállalása, ha az adós nem fizet (szerződéstípustól függően az eladó nem-fizetése is felmerülhet mint kockázat). Az Amerikai Egyesült Államokban a II. világháború után kezdődött meg a faktoring virágkora, ugyanis a magas kamatlábak miatt a vállalkozások nem tudtak hiteleket felvenni, így kintlévőségeiket kezdték el faktorálni, hogy pénzhez jussanak. Ez egy időre olyannyira kedvelt forma lett, hogy majdnem veszélybe sodorta az ottani bankokat. Az amerikai faktoring sajátossága az ügynök, közvetítő (agent) intézmények alkalmazása az ügylet során. Ezzel párhuzamosan a 1940-es években alakult ki az adós értesítése, mint érvényességi feltétel. Az 1960-as évekre az angol és amerikai típusjegyek és gyakorlat összemosódik.

Európában főleg a német területeken, a porosz utas fejlődés következtében később jelent meg, és a gazdaságban jelentkező pénzhiány miatt a hitelezési elem dominált, érvényesül napjainkban is. A fenti megkülönböztetés szerint ez a nem valódi típusnak feleltethető meg. A jelenlegi német szakirodalom és gyakorlat természetesen már valamennyi fajtáját ismeri és alkalmazza.⁵⁶ Az utóbbi évtizedekben Németországban alakult ki az ügynökön keresztüli faktoring egyik altípusa az Eigen-Service Factoring, amelyben az ügylet célja kizárólag a követelések finanszírozása és az eredeti adós értesítése, de gyakorlatilag másra nem terjed ki, így csökkentve a faktorcég kockázatát. A francia jog⁵⁷ a Banque de France egy 1973-ból származó memoranduma alapján közelíti meg. A definíció kiemeli az átruházás és behajtás, beszedés elemet, amely alapulhat az adós eseti és folyamatos fizetéseképtelenségén. Az olasz jog hitel engedményezésként kezeli. A joganyag⁵⁸ szerint az adós hozzájárulása nem szükséges eleme a jogügyletnek, az engedményezéssel a biztosítékok is átszállnak.

A faktoringot magyar bankélet is ismerte már a két világháború között, elnevezése az akkori szakirodalomban, találóan, (könyv)követelés leszámítolás volt. Az 1980-as években kellett újra felfedezni Magyarországon. A jelenlegi hazai magánjog nem szabályozza a faktoringot, így a Ptk. engedményezés, adásvétel, megbízás, hitel-kölcsön szabályai keverednek. Hosszú szakmai viták után az új Polgári Törvénykönyv tervezetében is bekerült, a hatályba lépésével várhatóan feloldja a jelenlegi jogbizonytalanságot.⁵⁹ Szomorú azonban, hogy napjaink hazai pénzügyi életében sokan, mint a rossz követelésektől való megszabadulás egyik formáját látják benne, illetve a 90-es évek bankbotrányaira emlékeznek. A Hpt. a pénzkölcsön nyújtásának egyik típusaként jelöli meg, követelés megvásárlás, megelőlegezésként említi, függetlenül attól, hogy a követelés esedékességének nyilvántartását

⁵⁶ Bővebben *Stopp, Alexander H.: Asset-Backed Financing in Germany: Legal Concepts Affecting the Securitization of German Receivables in The Financier*. Vol. 4, No. 5, December 1997

⁵⁷ <http://www.asf-france.fr/asfanglais/indexoui/engpresaffact.htm>

⁵⁸ <http://www.credfact.it/ucf/en/factoring/normativa.html>; lásd részletesen a 1991. évi 52. törvényt és a Codice Civile 4. könyv 1. fejezet V. cikk 1260-1267. szakaszait.

⁵⁹ A Ptk. szerződési felfogása és a Hpt. tevékenységekben való gondolkodása a gyakorlati életben és a jogalkalmazó számára is ellentmondásokra vezet; például a váltóra vonatkozó kölcsönmegállapodás – mivel a közvetett tárgy nem pénz vagy más helyettesíthető dolog – a Ptk. szerint színlelt szerződésnek minősül,⁵⁹ míg a Hpt. rendelkezési alapján kölcsönnyújtásról beszélünk. Ezt jól érzékelteti a BH 1997. 408. színlelt szerződésnek minősül, s eszerint kell megítélni azt a kölcsönszerződést, amelyben a hitelező nem pénz vagy helyettesíthető más dolog, hanem váltó átadására, az adós pedig pénz visszafizetésére vállal kötelezettséget.

és a kintlévőségek beszedését ki végzi. A szolgáltatást – a többi vezető országhoz hasonlóan – kizárólag pénzügyi intézmény nyújthatja.

4.2. Ottawai egyezmény

A nemzetközi követelés-vételről szóló UNIDROIT egyezményt ugyancsak 1988. május 28-án fogadták el Ottawában, – mivel a feltételek azonosak voltak – így szintén Kanada kormányánál helyezték letétbe, és 1995. május 1-én lépett hatályba, a harmadik ratifikációt követően. A 61 UNIDROIT tagállam még $\frac{1}{3}$ -a sem, csupán 18 ország részese az Egyezménynek.⁶⁰ A Magyar Köztársaság a csatlakozásáról szóló nyilatkozatot 1996. május 7-i helyezte letétbe, majd ezt követően 1996. december 1-jén lépett hatályba, amelyet az 1997. évi LXXXV. törvény hirdetett ki.

Az UNIDROIT Egyezmény tárgyi hatálya a követelés-vételi szerződésekre (a jogforrás ezt nevezi faktoringnak) és a kintlévőségek engedményezésére terjed ki.⁶¹ Ez a fordítás vitatható, mivel jogi terminológiai zavart okoz, ugyanis engedményezés esetén az egész jogviszony nem száll át az új jogosultra. Az I. Fejezet 1. Cikk szerint a szerződés alanyai a szállító és a faktor. A jogügylet fogalma összetett: megjelenik az engedményezés, a kapcsolódó tevékenységek és az értesítési kötelezettség.⁶² A definíció szerint csak az adásvételi szerződésből⁶³ eredő követelésekre vonatkozik a nemzetközi szerződés. Ez a kitétel sajnálatos módon jelentősen leszűkíti az alkalmazási teret, így megbízás, vállalkozás, bérlet, váltó, kölcsön stb. szerződésből eredő követelések faktorálására az egyezmény nem vonatkozik. Ugyanakkor kedvező rendelkezés, hogy a jövőbeni – akár jelenleg még ismeretlen – követelések átruházásának lehetőségét elismeri, ebben az esetben később már nem szükséges újabb faktoring szerződést kötni, mivel ezek ipso iure szállnak át keletkezésükkor a faktorra. Az adós személyes, családi vagy háztartási használat céljából megszerzett követelése sem lehet a faktoring közvetett tárgya.

A követelés-vételi szerződésnél – akárcsak a (hazai) engedményezés esetében – az értesítés szabályozása lényeges kérdés. Az Egyezmény szerint az írásbeli értesítést nem kell

⁶⁰ Az Ottawai nemzetközi faktoringról szóló UNIDROIT egyezmény tagjai (az aláírás vagy ratifikáció dátuma): Amerikai Egyesült Államok (90-12-28) Belgium (90-12-21) Cseh Köztársaság (90-05-16) Egyesült Királyság (90-12-31) Finnország (90-11-30) Franciaország (89-11-07) Fülöp-szigetek (88-05-28) Ghána (88-05-28) Guinea (88-05-28) Litvánia (97-08-06) Magyarország (96-05-07) Marokkó (88-07-04) Németország (90-12-21) Nigéria (88-05-28) Olaszország (90-12-13) Szlovákia (90-05-16) Tanzánia (88-05-28) Ukrajna (06-12-05).

⁶¹ Bővebben in *Ferrari, Franco: The International Sphere of Application of the 1988 Ottawa Convention on International Factoring*. in *The International Lawyer*, Vol 31. No. 1. 1997.

⁶² 1997. évi LXXXVI. törvény 2.§ I. fejezet 1. cikk 2. Az Egyezmény alkalmazásában „követelés-vételi szerződés” az a szerződés, amelyet egyik fél (a szállító) a másik szerződő féllel (faktor) köt, és amelynek alapján

a) a szállító a faktorra engedményezi vagy engedményezni fogja az olyan adásvételi szerződésből keletkezett kintlévőségeit, amelyek a szállító és vevői (adósai) által kötött szerződésekből erednek, ha ezek nem olyan szerződések, amelyeknek tárgyát az adós személyes, családi vagy háztartási használat céljából szerezte meg;

b) a faktornak az alábbiak közül legalább két tevékenységet el kell látnia:

- a szállító megelőlegezése, ideértve kölcsönöket és előleg folyósítását,
- kintlévőségekkel kapcsolatos számlavezetés (könyvelés),
- kintlévőségek beszedése,
- védelem az adós fizetési késedelme vagy mulasztása esetére;

c) a kintlévőségek engedményezéséről az adósokat értesíteni kell.

⁶³ Az eredeti angol szöveg többszámot használ (adásvételi szerződések), feltehetően a felek közötti tartós kapcsolatra utalva. in *Kónya Judit: A vállalkozások bankügyletei*; KJK-Kerszöv 2001. 149.

aláírással ellátni, de azonosíthatóan meg kell jelölni azt a személyt, aki azt küldte, vagy akinek nevében azt küldték. Az értesítés megtörténtnek tekintendő, ha azt a címzett kézhez vette. Az írásbeli forma kötelező, de nem korlátozódik a telexre, táviratra és más távközleményre, amelyet kézzelfogható alakban reprodukálni lehet, így a nemzetközi üzleti világban elterjedt elektronikus dokumentumok – különösen az elektronikus aláírással, időbélyegzővel ellátottak – is megfelelnek a rendelkezéseknek.

A polgári jogelmélet az engedményezést az elvont kötelmek közé sorolja, azaz a jogcímtől független. Az ottawai szerződés is hasonlóan kezeli, amikor kimondja, hogy a szállító követelésének a faktorra történt átruházása attól függetlenül hatályos, hogy a szállító és adósa közötti szerződés a követelés átruházását tiltja.

Az Egyezmény csak akkor alkalmazható, ha az átruházott követelések olyan szállító és vevő közötti adásvételi szerződésből keletkeztek, akiknek székhelye⁶⁴ különböző államban van és ezek az államok, valamint a faktor székhelye szerinti állam is szerződő államok. Másik lehetőség, ha mind az adásvételi szerződés, mind a követelés-vételi szerződés tekintetében egy szerződő állam joga az irányadó. A 3. Cikk alapján azonban adott a lehetőség, hogy a faktoring szerződés felei, vagy az adásvételi szerződést kötő felek – abban az időpontban vagy azt követően keletkezett követelésekre, amikor a faktor a kizárásról szóló írásbeli értesítést kézhez vette – az Egyezmény alkalmazását teljes egészében kizárják.⁶⁵ Harmadik esetként jelentkezik, hogy az ottawai szerződés nem alkalmazható olyan további követelés átruházására, amit a követelés-vételi szerződés tilt.

A II. fejezet címe: A felek jogai és kötelezettségei, ennek ellenére leginkább továbbra is a faktoringra, mint szerződésre vonatkozó rendelkezések folytatódnak, s ezek között bújnak meg a jogviszony tartalmának szabályai.

A *szállító* joga, hogy faktoring szerződéssel átruházza az őt megillető követelést, kötelezettsége, hogy eleget tegyen az adásvételben vállaltaknak.

Az *adós* kötelezettsége, hogy a követelést teljesítse a jogosult számára. Azonban csak akkor köteles fizetni a faktornak, ha nincs tudomása arról, hogy más személy erősebb jogon követelheti a fizetést, és ha a követelés átruházásról a szállító – vagy felhatalmazás alapján a – faktor az adóst írásban értesítette, az írásbeli értesítés ésszerűen megjelöli a követelést, továbbá a faktort, valamint az értesítés olyan követelésekre vonatkozik, amelyek elküldésekor vagy azt megelőzően kötött adásvételi szerződés alapján keletkeztek. Az Egyezmény a beszámítási kifogás érvényesítését a faktorial szemben is lehetővé teszi az adós számára. Az adásvételi szerződés teljesítésének elmulasztása, hibás vagy késedelmes teljesítése önmagában nem jogosítja fel az adóst arra, hogy a faktor részére teljesített fizetését visszakövetelje, ha joga van azt a szállítótól követelni. A faktortól csak akkor követelheti, ha a faktor ugyanazon kinnléttség tekintetében a szállítóval szemben fizetési kötelezettségének nem tett eleget, vagy a faktor a fizetést olyan időpontban teljesítette, amikor tudomása volt arról, hogy a szállító nem, hibásan vagy késedelmesen teljesített olyan áruk tekintetében, amelyeket az adós már kifizetett.

⁶⁴ Érdemes megfigyelni, hogy a lízing egyezmény telephely, a faktoring egyezmény székhely kifejezést használ.

⁶⁵ Részleges kizárásra itt nincs lehetőség.

A *faktor* joga, hogy követelje a követelés ellenértékét. Amennyiben a kötelezett nem fizet, akár bírósághoz is fordulhat, hogy az adásvételi szerződésből keletkezett követelést érvényesítse. A per során az adós kedvezőbb helyzetbe kerül, ugyanis a faktoriall szemben felhozhatja mindazokat a kifogásokat, amelyek az adásvételi szerződésből erednek, s amelyeket az adós akkor is érvényesíthetne, ha a pert a szállító indította volna. A faktor további joga, hogy a kinnlévőséget forgassa, azaz tovább faktorálja (utólagos engedményezés), ez esetben a későbbi faktort úgy kell tekinteni, mintha az eredeti faktor volna.

Az Egyezmény az adós és a faktor közötti kapcsolat jogi jellegét nem kívánja meghatározni, továbbá a visszkereseti jogról is hallgat, a felek megállapodására bízva azt.

Természetesen, ha az ügyletre nem vonatkozik az Egyezmény, akkor a kollíziós magánjog szabályai adnak eligazítást. Mivel a szerződés jogát kell alkalmazni a kötelmi jogviszony minden elemére, továbbá az abból eredő követelések engedményezésére is, adásvétel esetén ez az eladó székhelye szerinti jogrendszer lesz. Ez az okfejtés helytálló, de vitatható is, ha a faktoringot önálló ügyletnek tekintjük és függetlenítjük az alapjogviszonytól.

Epilógus

A nemzetközi kereskedelmi és pénzügyi élet mára teljes mértékben kidogozta gyakorlatát, szokásait, amelyeket egyezmények és szokványok formájában is megerősítettek. Emellett a nemzeti jogrendszerek felfogása is számottevően érvényesül. Az Európai Unió eddig nem sok eredménnyel rendezte ezeket az ügyleteket, holott ez alapvető lenne a tőke és szolgáltatások szabad áramlása szempontjából. Ezt az állapotot tovább rontja, hogy például nem is mindegyik uniós tagállam részese az ottawai egyezményeknek.

A jogi háttér hiánya ugyanannyi problémát vet fel, mint a kidolgozott normaszöveg. Ugyanis az adott ügyletről kialakított elméleti felfogás és jogalkalmazói gyakorlat is őrzi nemzeti karakterét. Indokolt lenne, hogy minél több állam csatlakozzon az ottawai egyezményekhez ezáltal csökkentve az eltérésekből adódó jogviták mennyiségét. Záró megállapításként pedig azt az örvedetes megállapítást lehet tenni, hogy bár hazánk nem pénzügyi, finanszírozási nagyhatalom, de Európában Magyarország (új) Polgári Törvénykönyve lesz az első magánjogi kódex, amely nevesíti a lízing és a faktoring szerződéseket.

The International Rules of Crediting-Lending, Leasing and Factoring Transactions

The study shows the international relations of the main financial transactions. In the globalised banking and financial life there are three way of financing: i) money-based financing (crediting, lending) ii) equipment-based financing (leasing) and iii) asset-financing (factoring). Each bears a national character either, which have been exposed in the comparative parts, where the prestigious civil codes (Code Civil, Bürgerliches Gesetzbuch, Codice Civile) and of course the Hungarian Civil Code processed. All of this transaction has international regulations. For crediting and lending there are the the Rules for International Standby Practices (ISP98 or ICC 590) and the very new Uniform Customs and Practice for Documentary Credits (UCP 600) from 2007. The UNIDROIT prepared the Convention on International Financial Leasing and International Factoring in Ottawa 1988. The European Union is still unable to create a common private law or civil code, only the consumer loan, credit regulated. The tendencies in Hungary are in connection with the codification of the new Civil Code. This shall be the first civil code in Europe which appraises and contains rules for leasing and factoring.

Die Internationale Regeln der Kreditanleihen, Leasing- und Factoringsgeschäfte

Die Studie beschäftigt sich mit den internationalen Aspekten der wichtigsten Geldgeschäfte. Es gibt drei Möglichkeiten der Finanzierung in dem globalisierten Finanzleben: i) Geld-Basis Finanzierung (Kredite, Anleihen), ii) Vermögens-Basis Finanzierung (Leasing), und iii) Einforderungs-Finanzierung (Factoring). Alle drei haben Nationalcharakter, es befindet sich mit den Vergleichsteilen in den verschiedenen bürgerlichen Gesetzen (Code Civil, Bürgerliches Gesetzbuch, Codice Civile), natürlich auch in dem Ungarischen Bürgerlichen Gesetzbuch. Alle diese Transaktionen haben auch internationale Regeln. Für die Kredit und Darlehen sind die Regeln für Internationale Bereitsgeschäfte (ISP98 oder ICC 590) und die ganz neue Regelung für einheitliche Gewohnheiten und Praxis der Akkreditive (UCP 600) von 2007. Das UNIDROIT verfertigte die Konventionen der Internationalen Geldleasing und internationalen Factoring in Ottawa in 1988. Die Europäische Union ist noch nicht in der Lage ein einheitliches Privatgesetz oder Gesetzbuch zu herstellen, nur die Verbraucheranleihen und Kredite sind reguliert. Die ungarischen Tendenzen sind in Zusammenhang mit der Kodifikation der neuen Bürgerlichen Gesetzbuches. Es scheint so, dieses wird das erste Gesetzbuch in Europa sein, was auch die Leasing- und Factoringsregelierungen beinhaltet.

**Melléklet - A lízingre vonatkozó jogi szabályozás összehasonlító táblázata
a Leaseurope országokban**

	Magán- vagy kereskedelmi joganyag	Operatív vagy pénzügyi lízing közötti megkülönböztetés	Lízingbevevő vételi lehetősége	Speciális jogi forma a lízing társaságokra	Pénzügyi lízinget végző társaságokra vonatkozó formai követelmény	Bankfelügyelet	Megkülönböztetés az EU és nem EU tag lízingbeadó között	Külön engedélyezés
Ausztria	Magán	Nincs	Nincs meghatározva	Nincs	Jelentéktelen	Nincs meghatározva	Nincs meghatározva	Nincs meghatározva
Belgium	Kereskedelmi és külön lízing joganyag	Szigorú megkülönböztetés a teljesen kifizetett lízing, az operatív lízing és a részletvétel között	Van	A kereskedelmi kódexben meghatározott valamennyi társasági forma	Jelentéktelen	Nincs közvetett felügyelet a banki tulajdonú társaságoknál	Nincs meghatározva	MEA
Cseh Köztársaság	Mindkettő	Nincs (kivéve SzJA törvényben)	Van	Nincs	Jelentéktelen	Nincs meghatározva	Nincs	Nincs meghatározva
Dánia	Egyik sem, törvényes célok érdekében történő bérletnek tekintik	Nincs	Nincs meghatározva	Nincs	Jelentéktelen	Nincs meghatározva	Nincs	Nincs
Egyesült Királyság	Nincs külön joganyag	Van + egy harmadik lízing típus (részletvételi megállapodás)	Van	Bármilyen jogi személyiségi forma	Nincs	Nincs	Nincs meghatározva	Nincs
Finnország	Mindkettő, Nincs különös	Van	Van	Nincs	Külön szabályok	Nincs meghatározva	Nincs meghatározva	Nincs
Franciaország	Mindkettő, bank jogban külön „credit-bail”	Nincs; megkülönböztetés „location simple” és „credit-bail” között	Van (credit-bail) Nincs (location simple)	Pénzügyi intézményeknek kötelező a regisztrálás credit-bail esetén	Vétel lehetősége estén bank és pénzügyi jogot kell alkalmazni	Van	Nincs	Nincs
Görögország	1986-tól joganyag + módosítások	Nincs; mindegyiket operatívnak tekintik	Van, futamidő végén vagy korábban	Társaságok (cégek) vagy külföldi fiókok	Jelentéktelen	Van	Van, a lízingbeadónak EU székhelyűnek kell lennie	Görög Bank, Kereskedelmi Minisztérium helyi adóhatóságok
Hollandia	Nincs külön joganyag	Van	Csak pénzügyi lízing esetén	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs meghatározva	Nincs
Írország	Nincs külön joganyag, magánjogot alkalmazzák	Nincs; megkülönböztetés a fogyasztóknak és másoknak nyújtott lízing között	Nincs meghatározva	Nincs	Jelentéktelen	Nincs	Nincs meghatározva	Nincs
Lengyelország	Magánjog; bérlet, adásvétel; és egy 1993-as pénzügyminisztériumi rendelet	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
Luxembourg	Mindkettő, nincs külön lízing joganyag	Nincs, megkülönböztetés a bérleti és adásvételi szerződés között	Van, vételi kötelezettség, ha adásvételi szerződés	Nincs	Nincs	CSSF, ha társaság betétet fogad el a nyilvánosságtól	Nincs meghatározva	Kereskedelmi engedély szükséges
Magyarország	Nincs átfogó lízing joganyag	Csak a pénzügyi lízing szabályozott, mint tevékenység; a gyakorlatban az operatív a bérlet szinonimája	Van	Nincs, kivéve pénzügyi lízing esetén	Engedélyezett pénzügyi vállalkozások, kötelező az Rt forma	Nincs meghatározva	Nincs meghatározva	PSzÁF engedélye a pénzügyi lízing esetén

Németország	Civil, Nincs külön joganyag, a lízinget alapvetően bérletnek tekintik	Nincs; megkülönböztetés csak a részletfizetés között	Vétel lehetősége, ha a lízingbe vevő kifizeti a dolog értékét	Nincs	Jelentéktelen	Nincs; de közvetett felügyelet a bank tulajdonú társaságoknál, csoport felügyelet esetén	Nincs meghatározva	Nincs
Norvégia	Nincs külön joganyag	Van; annak ellenére, hogy nincs törvényi definíció	Van	Nincs	A pénzügyi tevékenységekről és pénzügyi intézményekről szóló törvénnyel összhangban (1988)	Nincs meghatározva	Nincs meghatározva	Kormány engedélye a pénzügyi vállalatoknak
Olaszország	Nincs külön rendelkezés a Codice Civile-ben	Van	Van	Csak részvénytársaságok, korlátozott felelősségű társaságok és közkereseti társaságok	Társaságok, akik kizárólag pénzügyi közvetítéssel foglalkoznak	Nincs meghatározva	Van, pénzügyi lízing esetén	Csak pénzügyi lízing esetén
Oroszország	1998 óta külön joganyag	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs meghatározva	Nincs meghatározva	Nincs
Portugália	1979-es törvény rendelet, és egy 1983-as Pénzügy miniszteri közlemény	Van	Van	Részvénytársaságok, akik kizárólag csak lízinggel foglalkozhatnak	Nincs	Van	Nincs meghatározva	Banco de Portugal
Spanyolország	Mindkettő	Van	Van	Nincs	A pénzügyi tevékenységekről és pénzügyi intézményekről szóló törvénnyel összhangban (1988)	Spanyol Központi Bank	Van, pénzügy minisztériumi engedély nem EU-székhelyű társaságoknak	Nincs
Svájc	Nincs külön joganyag	Szerződések közötti megkülönböztetés	Csak pénzügyi lízing esetén	Svájci társaságok	Nincs	Nincs	Nincs meghatározva	Nincs
Svédország	Nincs magánjogi joganyag, 1998 javaslat külön szabályozásra	Van	Van	Nincs	Csak pénzügyi társaságok	Svéd Pénzügyi Felügyeleti Hatóság (FSA)	Van, csak EU-lízingbeadók, akik az FSA felügyelete alatt állnak és van engedélyük	Svéd FSA
Szlovákia	Mindkettő	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs meghatározva	Nincs meghatározva	Nincs meghatározva
Törökország	Külön lízing joganyag (Pénzügyi lízing törvény)	Csak a pénzügyi lízing van szabályozva, mint lízing ügylet	Van	Pénzügyi lízing társaságok alapítása a Pénzügyi lízing törvény szerint, de fejlesztési és beruházási bankok, pénzügyi üzemeltetők is folytathatnak	Nincs	Nincs	Nincs	Lízing társaság alapításához a Kincstári Titkárság engedélye szükséges

forrás: <http://www.lizingszovetseg.hu/index.php?pageid=142>

Forrásjegyzék

18/1999. (II. 5.) Korm. Rendeletet a magyar jogban lásd a fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről

1965. évi 1. törvényerejű rendelet az 1930. június 7-én, Genfben megkötött alábbi egyezmények kihirdetéséről: I. Egyezmény az idegen és a saját váltóra vonatkozó egységes váltótörvény tárgyában, II. Egyezmény az idegen és a saját váltóra vonatkozó törvények ütközésének rendezése tárgyában, III. Egyezmény az idegen váltó és a saját váltó bélyegilletéke tárgyában

1979. évi 13. törvényerejű rendelet a nemzetközi magánjogról

1990. évi XCIII. törvény az illetékekről

1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról

1996 évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról is tartalmaz rendelkezéseket.

1997. évi LXXXVI. törvény a nemzetközi pénzügyi lízingről szóló, Ottawában, 1988. május 28-án kelt UNIDROIT Egyezmény kihirdetéséről

2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról

Anderson, Ronald A. - Fox, Ivan - Twomey, David P.: Business Law. South-Western Publishing Co., 1987.

Bánrévy Gábor: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga. Szent István Társulat, 2004.

Botos Katalin – Halustyik Anna – Kovács Erika – Petrik Ferenc – Rusznák Tamás – Tomori Erika: Bankjog. HVG-Orac, 2003.

Cranston, Ross: Principels of Banking Law; Oxford, 2003.

Cuming, Ronald: Legal Regulation of International Financial Leasing: The 1988 Ottawa Convention. in Arizona Journal of International Comparative Law, Vol 7. 1989-1990.

Csiby Attila – Kiss Gábor – Sárhegyi Zoltán – Tuller András: Lízing; Unió Lap és Könyvkiadó, 1997.

Dolan, John F.: Analyzing Bank Drafted Standby Letter of Credit Rules, The International Standby Practice (ISP98). in Wayne Law Review 1999-2000.

Ferrari, Franco: The International Sphere of Application of the 1988 Ottawa Convention on International Factoring. in The International Lawyer, Vol 31. No. 1. 1997.

Gutteridge, Harold C. – Megrah, Maurice: The Law of Bankers' Commercial Credits; London 1984.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/hu/oj/2007/ce270/ce27020071113hu00010035.pdf>

<http://www.asf-france.fr/asfanglais/indexoui/engpresaffact.htm>

<http://www.credfact.it/ucf/en/factoring/normativa.html>; lásd részletesen a 1991. évi 52. törvényt és a Codice Civile 4. könyv 1. fejezet V. cikk 1260-1267. szakaszait.

Kónya Judit: A vállalkozások bankügyletei. KJK-Kerszöv 2001.

Kovács Bálint - Nemessányi Zoltán - Nochta Tibor: Magyar polgári jog, Kötelmi jog, Különös rész; Dialóg Campus Kiadó, 2004.

Martinek, Michael: Moderne Vertragstypen Band I. Leasing und Factoring; München 1992.

Papp Tekla: Atipikus szerződések. Palatia Nyomda és Kiadó, 2006. 132.

Pietrzak, Lisa: Sloping in the Right Direction: A First Look at the UCP 600 and the New Standards as Applied to Voestalpine. in Asper Review of International Business and Trade Law Volume VII 2007.

Salinger, Freddy: Factoring: The Law and Practice of Invoice Finance; 3rd Edition, Sweet & Maxwell 1999.

Stopp, Alexander H.: Asset-Backed Financing in Germany: Legal Concepts Affecting the Securitization of German Receivables in The Financier. Vol. 4, No. 5, December 1997

The Economist, Thinking big, List of the world's ten largest banks by assets in 2004

Vörös Imre: A nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga II. KRIM, 2004.